

Miljoenenjacht

Wet voor openen van geldlening van dertig miljoen gulden

FEMIA SIERO

*Op 30 maart 1808 werd de **Wet waar bij onder eenige bepalingen, wordt geopend eene geldleening van dertig millioenen guldens** van kracht. Het is een van de vele belastingen die de minister van Financiën, Isaac Jan Alexander Gogel, instelde onder het bewind van Lodewijk Napoleon. Reden hiervoor was het grote tekort in de staatskas. Dit tekort werd vooral veroorzaakt door de enorme kosten van de oorlogsvoering, waar Frankrijk en dus ook de Nederlanden bij betrokken waren. De lening van dertig miljoen gulden zou dienen tot betaling van schuldeisers van de staat, en wat overbleef zou naar de algemene middelen gaan.*

De wet bepaalde dat de rente die over deze enorme geldlening zou moeten worden betaald – gesteld op drie miljoen gulden per jaar – moest worden opgebracht door een jaarlijkse belasting. De staat moest dus op jacht naar drie miljoen gulden, en besloot dat deze zou worden opgebracht door het heffen van een bijzondere belasting, bij quotisatie (evenredige bijdrage), per departement. In de wet was opgenomen dat de Departementen Amstelland (Noord-Holland) en Maasland (Zuid-Holland) het meeste moesten opbrengen, respectievelijk *f* 915.000 en *f* 825.000. Het door Departement Gelderland bij te dragen deel werd gesteld op *f* 195.000.

Op basis hiervan moesten de landdrosten een verdeling maken over de gemeenten die zich in hun afzonderlijke departementen bevonden. Vervolgens moesten de gemeentebesturen de aanslag per ingezetene bepalen. Hoewel in de wet zelf niet gedetailleerd was opgenomen hoe deze verdeling moest plaatsvinden werd wel bepaald dat '[...] zij [...] niet uit het oog verliezen, dat de Gehuwden met vele Kinderen

bezwaard, moeten worden aangemerkt meerdere uitgaven te moeten doen, en dat de Ongehuwden daarentegen hooger moeten worden aangeslagen'.¹ Deze door de gemeentebesturen te bepalen aanslag moest vervolgens worden verhoogd met vijf procent. Dit was bedoeld om eventueel verminderde bijdragen (bijvoorbeeld door vermindering van de aanslag na bezwaar) op te vangen en voor de onkostenvergoeding van de commissarissen (inners). Mocht het geïnde bedrag dan toch nog niet zo hoog zijn als vooraf door de landdrost was bepaald, dan was het gemeentebestuur vrij de quotisatie te verhogen. Dat mocht overigens alleen voor die ingezetenen '[...] welke het best in staat zullen zijn deze Verhooging te dragen'.²

Rechtvaardig en billijk

Verdere bepalingen van deze wet werden uitgewerkt in het Decreet van 12 april 1808. Hierin staat onder meer op welke wijze de verdeling tot stand moest komen, de quotisatie moest worden geïnd, geregistreerd en uiteindelijk afgedragen aan de minister van Financiën. In artikel 8 van het

1 Wet waar bij onder eenige bepalingen, wordt geopend eene geldleening van dertig millioenen guldens, 30 maart 1808, artikel 14

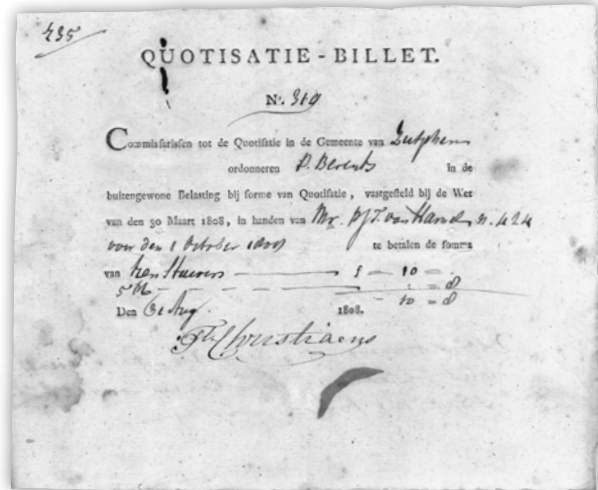
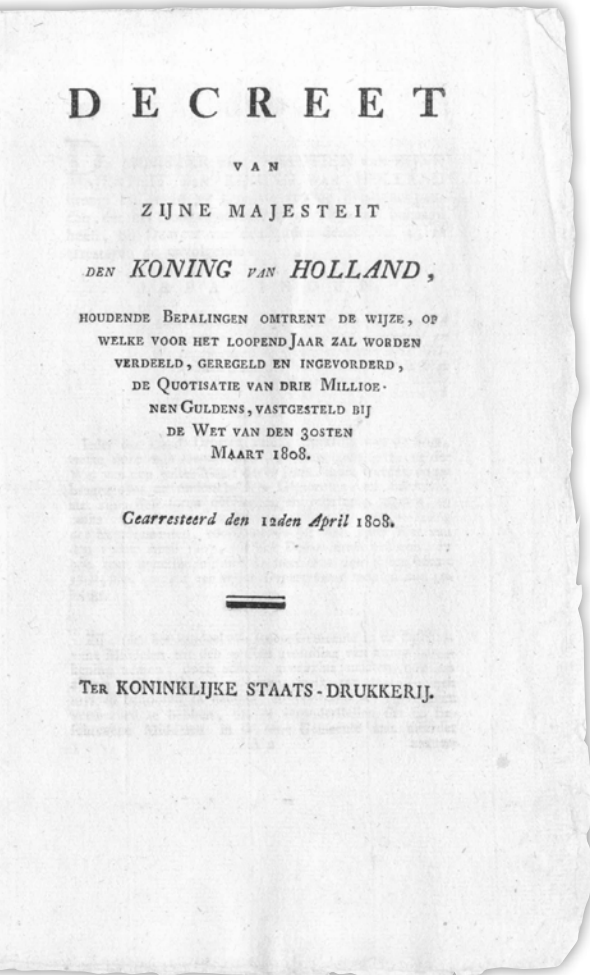
2 *ibidem*, artikel 22

decreet waren 41 klassen opgenomen waaronder iedere ingezetene moest worden ingedeeld. De 1^e klasse werd aangeslagen op f 1.200, de 41^e klasse op 10 cent. In het decreet werd de commissarissen (de inners) op het hart gedrukt vooral rechtvaardig en billijk te werk te gaan. Ze moesten letten op de levenswijze, het onderkomen en het welzijn van de personen. Anderzijds werd toch ook opgemerkt dat ze zich niet om de tuin moesten laten

leiden door mensen van wie '[...] de levenswijze [...], hetzij uit zuinigheid of om eenige andere rede, niet overeenkomstig is met deszelfs bekend vermogen'.³

Voor het aankondigen van de belastingheffing kregen de gemeentebesturen voorgedrukte formulieren: *Quotisatie-Billet, formulier sub Litt. A*, die de commissaris kon invullen en verspreiden. Op het formulier moesten de namen van de aangeslagen ingezetenen worden genoteerd, het nummer zoals dat werd opgenomen in het register en de te betalen bijdrage. Voor ieder uitgegeven Quotisatie-Billet mocht de commissaris drie stuivers nemen als onkostenvergoeding.

Hoewel het de bedoeling was om deze quotisatie jaarlijks te innen tot de lening volledig was afbetaald, zijn er alleen stukken van 1808 aangetroffen. Waarschijnlijk zijn de oorlog en het aftreden van Lodewijk Napoleon in 1810 de redenen dat deze belasting niet vaker is geheven.

Het voorblad van het Decreet van 12 april 1808. (foto: Regionaal Archief Zutphen)

Een ingevuld quotisatiebiljet. (foto: Regionaal Archief Zutphen)

3 Decreet, 12 april 1808, artikel 9

Alexander Gogel

Het was Isaac Jan Alexander Gogel (1765-1821) die de grondslag heeft gelegd voor het negentiende-eeuwse belastingstelsel. Hij is de belangrijkste minister uit de Bataafs-Franse tijd; in 1806 werd hij minister van Financiën. Gogel stond bekend als een radicale patriot; hij streefde zijn hele loopbaan naar zo veel mogelijk gelijke rechten voor iedereen, vooral op economisch gebied.

In 1805 ontwierp hij een nieuw belastingstelsel, dat het jaar daarop in werking trad. Zo kwam er een centraal geleid ambtelijk apparaat voor de inning van belastingen en voerde hij de Patentwet in, waarbij de gilden werden afgeschaft. Verder kwam er een grondbelasting van 25% van de huurwaarde van de grond; dit was de eerste aanzet tot de oprichting van het kadaster. Ook stelde hij een personele belasting in, op bijvoorbeeld de huurwaarde van huizen, dienstboden en paarden, het zegelrecht op alle vormen van transacties en accijnzen op goederen als zout, zeep, meel en gedistilleerd. Belangrijk was ook de afschaffing van de tollinies, waarvoor hij in- en uitvoerrechten in de plaats stelde om zo veel mogelijk vrij binnenlands verkeer mogelijk te maken.

Quotisatie in Lochem en Zutphen

De landdrost van het Departement Gelderland had de bijdrage van Scholtambt Lochem en Verwolde bepaald op *f* 1600 en afzonderlijk de bijdrage van de stad Lochem op *f* 1400. Lochem maakte echter bezwaar en gaf aan dat de stad te hoog gequotiseerd was. Blijkbaar vond de stad Lochem bij de landdrost een gewillig oor. Niet dat de bijdrage voor de stad Lochem werd verlaagd, maar de landdrost besloot de gezamenlijke bijdrage van het scholtambt Lochem en Verwolde én de stad Lochem op *f* 3000 te stellen. Het scholtambt was het daar absoluut niet mee eens en tekende weer protest aan bij de landdrost. Omdat de stad Lochem de bijdrage van *f* 1400 niet kon opbrengen, betekende dit automatisch een verhoging voor het scholtambt. Aangezien de totale heffing van *f* 3000 uiteindelijk door de stad en het scholtambt is opgebracht, heeft de landdrost geen gehoor gegeven aan de oorspronkelijke bezwaren van het scholtambt.

Voor de stad Zutphen werd de bijdrage door de landdrost vastgesteld op *f* 7000. Zutphen heeft daartegen geen bezwaar

gemaakt. Bezwaren kwamen er wél van de aangeslagenen. Zoals in de wet was bepaald, was het register waarin stond wie voor hoeveel werd aangeslagen openbaar. J.A. van Hasselt had daarin gezien dat rentmeester G.J. de Leeuw tien gulden en rentmeester J. Lulofs maar liefst twintig gulden minder hoefden te betalen dan hij. Hierover schreef hij de commissaris P.J.T. van Hamel dan ook aan. De 'uiterlijke levenswijze' van beide heren verschilde volgens hem niet van zijn eigen levensstandaard. 'Immers, Mijne Heeren, zal niemand zeggen dat deze twee aangehaalde huishoudingen in bekrompenheid verkeerden.' Volgens Van Hasselt was er daarom geen enkele reden aan te voeren waarom hij hoger was aangeslagen dan De Leeuw en Lulofs. Zijn bezwaar vond gehoor; uit de uiteindelijke registers blijkt dat hij korting heeft gekregen op zijn aanslag.

Bronnen

- Oud-archief van de gemeente Lochem: archiefnummer 1.001, inventarisnummer 433
- Oud-archief van de gemeente Zutphen: archiefnummer 1, inventarisnummer 1706